

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ДЕМОКРАТИЈА И ЉУДСКА ПРАВА

СТРУКА: ЕКОНОМИЈА, ПРАВО И ТРГОВИНА

ЗАНИМАЊЕ: ПОСЛОВНО-ПРАВНИ ТЕХНИЧАР, ЕКОНОМСКИ ТЕХНИЧАР, ТРГОВАЧКИ ТЕХНИЧАР, БАНКАРСКИ ТЕХНИЧАР, ПОСЛОВНО-ИНФОРМАТИЧКИ ТЕХНИЧАР, ЦАРИНСКИ ТЕХНИЧАР, ТРГОВАЦ

РАЗРЕД: ТРЕЋИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2 часа

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 68/64

ДАТУМ: јун 2024. године

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- код ученика треба развити знање о значају основне функције власти у условима уставне демократије
- код ученика треба развити способности за примјену стеченог знања у циљу јачања и развоја цивилног друштва, економије и демократије. Ученик треба да схвати нужност повезивања цивилног друштва, економије и демократије у свијету па и у нашој земљи.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- стицање знања о уставној демократији,
- изграђивање ставова да је у демократском друштву сврха власти да штити људска права,
- развијање способности процјене да ли је друштво демократско или није,
- критичко процјењивање власти у БиХ и њених нивоа власти,
- идентификовање и заштита људских права у уставу БиХ, ентитеским уставима и међународним документима о људским правима,
- стицање знања и развијање способности потребних за активно учешће грађана у вршењу власти у демократском друштву,
- објашњење пројекта „Ја грађанин“ и избор проблема за истраживање,
- упознавање са карактеристикама појединаца и грађанским врлинама,
- дефинисање права појединца и заједничког добра,
- стицање знања о појму цивилног друштва,
- изграђивање става о потреби за таквим друштвом у БиХ,
- схватање чињенице да стабилна демократија захтијева јако цивилно друштво,
- развијање способности ученика за развој и унапређење цивилног друштва,
- критичко процјењивање предности и недостатака слободног удруживања грађана,
- идентификовање основних карактеристика и функција медија, слободе изражавања и избора у демократским друштвима,

- препознавање разлога и потреба међудржавне сарадње,
- критичко процјењивање укључивања БиХ у Европску Унију,
- упознавање и анализа проблема земаља у транзицији и
- уочавање везе између економије и демократије.

ТЕМЕ

1. Темељи уставне демократије,
2. Заштита људских права,
3. Како власти БиХ /ентитета Републике Српске штите људска права,
4. Сви смо различити-сви смо исти,
5. Цивилно друштво (иста права-различити интереси),
6. Ми требамо свијет- Свијет треба нас,
7. Пројекат „Ја грађанин“
8. Економија и демократија.

Оквирни број часова за реализацију тема није дефинисан. Наставник ће приликом планирања и програмирања наставних садржаја, узимајући у обзир факторе попут нивоа постигнућа ученика, нивоа сложености наставне теме, потреба струке и занимања, и сл, одредити број часова потребан за њихову реализацију у оквиру теме. Теме чине обавезни дио Наставног програма, али немају обавезујући карактер што се тиче редослиједа њихове реализације.

ИСХОДИ

1. Темељи уставне демократије

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - наведе природна права; - објасни појмове:природно стање, пристанак, друштвени уговор; - објасни зашто нам је потребна власт;	Ученик ће бити способан да: - анализира природна права у реалном времену и простору; - анализира сврху постојања власти; - истражи везу између устава и уставне демократије,	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме

- опише настанак и развој устава и закона као правног оквира за успостављање демократског друштва; - дефинише појам устава и уставне демократије; - наведе сецифичности уставне демократије; - објасни појам конституционализма; - дефинише појам заједничког добра и индивидуалних права; - наведе значај подјеле власти.	- утврди став о потреби ограничавања власти; - изради шему подјеле власти у БиХ и Републици Српској.	- самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама.
---	---	---

2. Заштита људских права

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - именује интелектуална средстава; - препознаје разлике између демократских и недемократских политичких система; - објасни појам ауторитета грађана; - дефинише интелектуална средства; - препознаје важност воље народа у демократском систему; - наведе карактеристике демократског друштва; - дефинише појам политике и политичке странак; - објасни повезаност политике, друштва и власти; - објасни појам партијског система,	Ученик ће бити способан да: - идентификује питања која су корисна при креирању и процјени правила и закона; - користи табелу интелектуалних средстава за процјену правила и закона; - идентификује групе и институције које помажу, односно онемогућавају успоставу демократског друштва; - анализира улогу политичких странака; - идентификује услове за успостављање владавине закона; - уочи разлоге преласка из владавине појединца у владавину закона.	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад

- наведе карактеристике владавине закона и појединца; - објасни важност владавине закона.		- испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама.
--	--	---

3. Како власти БиХ /ентитета Републике Српске штите људска права

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - објасни подјелу власти на нивоу БиХ; - објасни подјелу власти у Републици Српској; - наведе надлежности сваке гране власти.	Ученик ће бити способан да: - идентификује различите нивое власти у БиХ; - анализира надлежности сваког нивоа власти; - идентификује права грађана заштићена Уставом БиХ, Уставом Републике Српске и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода; - примјењује знање о грађанским правима - износи лични став о потреби примјене права грађана заштићених уставима.	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама.

4. Сви смо различити-сви смо исти

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - наведе карактерне особине које се сматрају пожељним за успјешно учешће у рјешавању питања јавног живота; - објасни факторе који помажу у стварању ефикасног грађанина; - дефинише појам грађанске врлине; - објасни друштвену и политичку акцију; - наброји облике учешћа грађана у власти; - објасни права појединца и заједничко добро; - препозна како идеја заједничког добра може бити злоупотребљена од власти и појединаца; - опише значај пројекта «Ја грађанин».	Ученик ће бити способан да: - креира приједлог „идеалног“ појединца који би квалитетно учествовао у рјешавању питања јавног живота; - дебатује о тези да нема демократије без активних грађана; - идентификује примјере како се права појединца и идеја заједничког добра могу ускладити.	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама.

5. Цивилно друштво (иста права-различити интереси)

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - дефинише појам цивилног друштва; - препозна важност постојања друштвених организација и интересних група;	Ученик ће бити способан да: - критички процијени предности и недостатке слободног удруживања грађана,	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме

- наведе њихове њихове основне карактеристике; - дефинише појам комуникације; - опише утицај пропаганде; - наведе карактеристике слободних, праведних и отворених демократских избора; - објасни изборну процедуру, - наведе вриједности слободе изражавања; - наведе потребу облика организовања; - препозна конфликт и схвати начин његовог рјешавања.	- идентификује основне карактеристике цивилног друштва, - критички процијени предности и недостатке интересних група, - препозна слободне медије; - примјењује вјештине рјешавања конфликтних ситуација;	- испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама. - испољава способност за тимски рад - показује способност опхођења према другим људима; - развија такмичарски дух; - стиче вјештину за практично дјеловање; - развија креативност и одговорност при доношењу одлука;
---	---	---

6. Ми требамо свијет- Свијет треба нас

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - дефинише појам правде и праведних процедура; - препозна ниво власти и институције вањске политике; - дефинише појам међународних организација; - наведе предности и недостатке укључивања наше земље у ЕУ.	Ученик ће бити способан да: - анализира потребу успостављања и одржавања веза наше земље са другим државама; - анализира дјеловање међународних организација у нашој земљи;	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим

		- показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама. - испољава способност за тимски рад - показује способност опхођења према другим људима; - развија такмичарски дух; - стиче вјештину за практично дјеловање; - развија креативност и одговорност при доношењу одлука;
--	--	---

7. Пројекат „Ја грађанин“

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - препозна проблеме у заједници; - дефинише одабрани проблем; - објасни проблем; - препозна институције надлежне за рјешавање проблема;	Ученик ће бити способан да: - сачини избор проблема за изучавање; - критички процјењује мјере алтернативне политике; - прави попис могућих рјешења проблема; - развија практичне вјештине на рјешавању проблема; - спроводи активности на рјешавању проблема; - препозна групе и појединце као опоненте у вези са одабраним проблемом;	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима

		- показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама. - испољава способност за тимски рад - показује способност опхођења према другим људима; - развија такмичарски дух; - стиче вјештину за практично дјеловање; - развија креативност и одговорност при доношењу одлука;
--	--	---

8. Економија и демократија

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - дефинише појам транзиције, - наведе проблеме у нашој земљи; - објасни значај економије за развој друштва.	Ученик ће бити способан да: - препознаје проблеме земаља у транзицији; - идентификује начине рјешавања проблема; - критички процјени утицај демократије на економију;	Ученик ће бити способан да: - савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене задатке - ефикасно планира и организује вријеме - испољава систематичност у раду - одговорно рјешава проблеме - самостално рјешава задатке - користи усвојена знања и повезује са новим - показује комуникацијску вјештину у односу према наставнику и ученицима - изражава спремност за тимски рад - испољава позитиван однос према етичким нормама и вриједностима - показује мотивацију за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - испољава способност истраживања и сазнања о другим државама, народима и културама.

		- испољава способност за тимски рад - показује способност опхођења према другим људима; - развија такмичарски дух; - стиче вјештину за практично дјеловање; - развија креативност и одговорност при доношењу одлука;
--	--	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ

За реализацију ових наставних садржаја и остварење постављених задатака битно је да ученици усвоје основне појмове демократије и људских права и да формирају критички однос према демократским процесима, разумију противрјечности које настају у развоју друштва као и да одреде своје мјесто и активан став (разумијевање основних идеја филозофије, природних права и теорија о власти, организације власти у БиХ, појма ауторитета у недемократским друштвима и узрока проблема у транзицији). Веома је важно добро глобално и оперативно планирање реализације наставног програма. Успјех у остваривању образовно-васпитних задатака зависи и од примјене одговарајућих облика и метода рада и коришћења одговарајућих наставних средстава. У настави демократије важну улогу имају примјена одговарајућих наставних метода и примјена различитих облика рада при обради наставног градива. Избор наставних метода треба ускладити са садржајем програма, узрастом ученика, њиховим знањима и интересовањима, као и условима у којима се настава реализује. У обради свих садржаја могуће је примијенити више метода: предавање, разговор, дискусија, рад са штампаним текстом, рад у пару, рад у групама, писани радови, илустрације, рјешавање проблема-задатака, практичне илустрације и истраживање и рјешавање проблема. Потребно је, ако је могуће, обезбиједити сарадњу са другим институцијама и стручњацима. Обрада неких наставних јединица или њених дијелова може се извести у одговарајућој институцији, нарочито приликом рада на пројекту „Ја грађанин“. Да би ученик успјешно савладао градиво, наставник треба правилно одредити ниво образовно-васпитних захтјева. Правилно одређивање знања на нивоу обавјештености, разумијевања и примјене, помаже наставнику у раду са ученицима, праћењу њиховог напредовања и вредновања рада, усвојених знања и развијених способности и вјештина. Наставник треба да упућује ученике на повезивање претходних и новостечених знања и коришћење различитих извора информација.

ОЦЈЕЊИВАЊЕ

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.

ИНТЕГРАЦИЈА

- Историја
- Социологија и филозофија
- Етика

ИЗВОРИ

1. Уџбеник одобрен од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске
2. Друга стручна литература и приручници
3. Интернет